

וִיאֹמַר יְהוּדָה

דברי מוסר חזון והתעוררות בענייני עבודת ה'

משיחותיו של

מרן ראש הישיבה

הגאון החסיד

רבי יאודה צדקה זצ"ל

ראש ישיבת פורת יוסף

יוצא לאור במלאות שלושים שנה להסתלקותו

י"ב חשון תשנ"ב

תשפ"ב לפ"ק

ירושלים עיה"ק תובב"א

תוכן העניינים

ג.....	דברי פתיחה.....
ה.....	הדרכה לבני תורה בדרך הלימוד ובעבודת ה' ועוד.....
ז.....	על הגאון המקובל הפוסק הגדול רבי יעקב חיים סופר זצ"ל בעל כף החיים, כולל בתוכו דברי מוסר והתעוררות בענייני שמירת הלשון ועוד.....
מא.....	מכתבים ואגרות.....

כל הזכויות שמורות

054-8542164

דוא"ל: 8542164@gmail.com

דברי פתיחה

אמרו רבותינו בגמרא ברכות (ו.) אגרא דבי הילולי מילי. וע' רש"י. ופירש לה רבינו האר"י ז"ל בספר ליקוטי הש"ס (ברכות ו.) בזה"ל: הנה זה סוד הילולא דצדקיא שאמרו חז"ל בו ביום פטירת הצדיק מן העולם, אין העסק כי אם בתורה ובמעשים טובים אשר חידש הוא, וזהו סוד איגרא דהילולא מלולא, פירוש מילוליו ודבריו אשר חידש הוא. ועיין בזהוהר רות בהילולא דרב חסדא. ע"כ.

וכיו"ב מבואר בפירוש רש"י (יבמות קכב רע"א) בשם תשובת הגאונים, אהא דאמרין בגמרא דשמעה דביתהו (דההוא דאמר עובד כוכבים עליה קטילתיה. רש"י), ואתאי לקמיה דאביי, שהיתה תלתא ריגלי. ופרש"י, תלתא ריגלי, שהיו ת"ח נקבצים לשמוע דרשה הלכות פסח בפסח, והיתה שואלת מהם. (וכ"ה בפרש"י חולין עז.). ובתשובת הגאונים מצאתי כל הנך ריגלי דאמוראי היינו יום שמת בו אדם גדול קובעים אותו לכבודו, ומדי שנה בשנה כשמגיע אותו יום מתקבצים תלמידי חכמים מכל סביביו ובאים על קברו עם שאר העם להושיב ישיבה שם. ע"כ. ואין לך "להושיב ישיבה" גדולה מזו שעוסקים בתורתו ובמשנתו ובפרט ביומא דהילולא דיליה. ועמש"כ בס"ד בספר נתיבות חיים ח"ב (סי' י). עש"ב.

והנה זיכני השי"ת להוציא לאור לפני שנתיים ימים קונטרס "לשעה ולדורות" בו נדפסו מתורתו ומשנתו של מרן ראש הישיבה הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, וב"ה היה לתועלת ולחיזוק הרבים.

ולרגל מלאות ל' שנים להסתלקותו של מרן הגר"י צדקה זצ"ל, אמרתי להוסיף ולהדפיס עוד משיחותיו, השיחה הראשונה נדפסה בקובץ בנין ציון (ירושלים תשנ"ה), וערכתיה והשלמתיה בס"ד, וגם צירפתי אי אלו הערות והארות שהתעוררתי תוך כדי עריכת השיחה, וקבעו הדברים שביתה בשולי גליוני.

שיחה נוספת נערכה מסרט הקלטה מתוך דברים שנאמרו בבית הכנסת "בורכוב" ביום ט' סיון שנת תשמ"ו, בהספד על רבינו בעל כף החיים זצ"ל, וכבר זכיתי לפרסם שיחה זו לפני חמישה שנים בקובץ "תפארת חיים" (סיון תשע"ז), ומהיות והקובץ הנ"ל אזל מן השוק, וגם לרבות שהוספתי וערכתי עוד עד מקום שידי יד כהה מגעת, ופנים חדשות באו לכאן, ראיתי לנכון לצרף שיחה זו לתועלת הרבים.

ויהי רצון שדברים אלו הבוקעים ויוצאים מלב טהור, ייכנסו בלב הלומדים, ויהיה בהם לתועלת וחיזוק בעבודת ה' אמן.

והנה קונטרס זה יוצא לאור בזריזות ללא הגהה מספקת, ונשמח לקבל תיקונים והוספות, וכמו כן נבקש מכל מי שיש בידו לשלוח שיחות וקלטות ושמועות וכל כיוצא בזה מתורתו של מרן הגר"י צדקה זצ"ל, שלא ימנע בר, ויצור קשר עמנו, היות ובכוונתנו אי"ה להוציא עוד דברים מתורתו לאור עולם, לתועלת אוהבי תורה ושוחרי תושיה.

יהי רצון שזכות זו שנתעסקנו להוציא לאורה מדברי מרן ראש הישיבה זצ"ל, להיות שפתותיו דובבות, תעמוד לנו ולבני בתינו, להיות שבתינו בבית ה' כל ימי חיינו, מתוך שמחה בריאות ונחת וכל טוב, אמן.

הדרכה לבני תורה בדרך הלימוד ובעבודת ה' ועוד

חשתי ולא התמהמהתי לשמור מצותיך
בספר תהלים (ק"ט ס) אמר דוד מלך ישראל ע"ה "חשתי ולא התמהמהתי
לשמור מצותיך". ויש להבין כוונת הפסוק, אם הוא אומר "חשתי", הרי שבודאי
ומבואר מאליו כי "ולא התמהמהתי", ולכאורה זה נראה מיותר התוספת "ולא
התמהמתי".

תכלית הזריזות

והביאור הוא כי צריך להבין מה היא התכלית של ה"חשתי". לדוגמא, בחור אחד
שראהו חבירו כשהוא רץ כל הדרך בדרכו לשיעור בישיבה, ושאל אותו, "מדוע
הנך רץ?", והשיבו, "מאוחר לי, כבר עוד מעט מגיע זמן השיעור, אינני רוצה
להפסיד את השיעור!". נמצא כי סיבת הריצה שלו היא בגלל הזמן הדחוק, והיא
באה כדי למנוע איחור.

זריזות לדבר מצוה

אבל דוד המלך ע"ה היה רץ לבית המדרש, לא מפני שהזדרז שלא לאחר
ולהפסיד השיעור וכדומה, אלא, דרכו של דוד המלך ע"ה היתה לרוץ לדבר
מצוה וללכת בזריזות ובאהבה. "חשתי", ומה הסיבה לכך שחשתי? "ולא
התמהמתי", כי לדבר מצוה הולכים בזריזות ובאהבה.

א. ראה דברי רבינו הבן איש חי זצ"ל בספר בן איש חיל ח"ג (דרוש ד לשבת הגדול עמוד קלב) שהביא ביאור הנ"ל בשם
הרב שיורי המידות. ע"ש. [ספר שיורי מידות הוא על ספר המידות, חיברו הג"ר אברהם פאלם זצ"ל, והדברים
נמצאים בספרו שמן המור (מאמר ארובות השמים פרק ג דף ל סע"א) בשם רבו המגיד מדובנא זצ"ל].

צריכים לרוץ לדברי תורה

בתפלה של רבי נחוניא בן הקנה (ברכות כח:) "אני רץ - והם רצים, אני רץ לחיי העולם הבא, והם רצים לבאר שחת". כי לדברי תורה ומצוה צריכים לרוץ. "חשתי ולא התמהמתי". וחוששני לאלה האומרים בסיום מסכת "אני רץ והם רצים", והם עצמם מגיעים למקום לימודם בדרך איטית ובקפירות. לדברי תורה ומצוה צריכים לרוץ! להזדרז!

חובת העבודה בזמן שהאדם צעיר כדי להתרגל גם לימי זקנותו

שמעתי בשם הגאון רבינו יוסף חיים זיע"א (בן איש חי ש"ש בהקדמה לפרשת לך לך)² שהוא פירש את הפסוק "חשתי ולא התמהמתי", שהכוונה היא "חשתי" בצעירותי "ולא התמהמתי" - בזקנותי. בצעירותי כאשר כחי במתני, הייתי נוהג לרוץ, אבל בזקנותי שכבר איני יכול לרוץ כאשר הייתי נוהג בצעירותי - בכל זאת הלכתי בזריזות, לא התמהמתי. ופירוש הפסוק הוא, על ידי שחשתי בצעירותי - לא התמהמתי בזקנותי.

ובזה נראה לבאר הפסוק "בנערינו ובזקנינו נלך" (שמות יט), היינו, אם "בנערינו" כלומר בצעירותינו נרגיל עצמנו ללכת לדבר ה' - גם בזקנינו, כלומר בזקנותינו, נלך.

ב. בספר בן איש חי (ש"ש בהקדמה לפרשת לך לך) כתב בזה"ל: דוד המלך ע"ה אמר חשתי ולא התמהמתי לשמור משפטי צדקך, ויש להבין דהלשון כפול, כיון דאמר חשתי, למה אמר ולא התמהמתי, וכו'. [ויש לומר] דידוע כל דבר שהוא קשה לזקנים, אם יהיה האדם מורגל בו בקטנותו, יהיה קל עליו בזקנותו, כי ההרגל עושה את הדבר טבעי, אף על פי שאני זקן, חשתי, שאני משתמש בזריזות, ואף על פי שצריך לה יגיעה שהיא נגדית אל הזקן מצד עתה אף על פי שאני זקן, חשתי, נהגתי ונשתמשתי בזריזות שיש בה יגיעה, ומאחר שהורגלתי בזה הטבע, יען כי אני לא התמהמתי בנערותי, נהגתי ונשתמשתי בזריזות שיש בה יגיעה, ומאחר שהורגלתי בזה מנערותי, נעשית אצלי טבעית, וכיון שנעשית טבעית, לא היה מניעה אצלי מצד הזקנה, וכל הנהגתי זאת היה רק לשמור משפטי צדקך, שלא נהגתי בזריזות בעניינים הגשמיים, אלא רק בתורה ומצוה בלבד. ע"כ.

צורת הלימוד הראויה

עד כאן למדנו איך צריכים לרוץ ללימוד התורה, אבל איך לומדים תורה? - יש סוגיא בגמרא מסכת ברכות (כב.), והמתבונן בה היא מחרידה את הלב, "דתניא, והודעתם לבניך ולבני בניך (דברים ד ט), וכתוב בתורה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב. מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע, אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע". כאן נתפרש לנו איך לומדים תורה? - בדיוק כמו שעמדנו על הר סיני. כך לומדים תורה. ואם הלימוד אינו "באימה וביראה וברתת ובזיע", ה' ישמור.

כל תכלית הבריאה - עמלי התורה

כל העולם כולו נברא בשביל ישראל (רש"י בראשית א א), וכל ישראל נברא בשביל בני התורה שעוסקים בה, כמו שאומר הפסוק "עם זו יצרתי לי, תהילתי יספרו" (ישעיה מג כא), כל התכלית של עם ישראל היא "תהילתי יספרו", שיעסקו בתורה (וע"ע קול יהודה פרשת שמות עמוד קסב, ופרשת בהעלותך עמוד רט). וכן אמרו חז"ל (ברכות ו סע"ב) "כל אדם שיש בו יראת שמים וכו', אמר הקב"ה כל העולם כלו לא נברא אלא בשביל זה. וכו'. שקול זה כנגד כל העולם כולו. וכו'. כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה".

לימוד בחשק והתלהבות

בני התורה זוכים למה שלא זכו כל העולם, לשבת ולעסוק בתורה. אבל צריך ללמוד תורה כראוי, בשלימות, באימה ביראה ברתת ובזיע, בחשק ובהתלהבות. הלימוד צריך שיהיה בעוצמה כזאת עד כדי שכאשר אדם ייכנס לבית המדרש ויראה את הלומד לומד תורה, בכזה חשק והתלהבות - יהא הוא מוכרח להשתנות.

העולם זקוק לבני תורה!

אתם בני התורה, העולם זקוק לכם להגן עליו, וגם על עצמכם, מכל מיני גזירות, וכל ההגנה שבאה על ידכם היא בזכות תורתכם.

שלב אחרי שלב

ה' יעזור שנזכה ללמוד גם באימה וגם ביראה וברתת וביזע. והעבודה על זה היא על ידי שלבים, שלב אחר שלב.

היאך אפשר לדבר דברי חולין בבית הכנסת או בבית המדרש?!

האמינו לי, איני מבין כלל איך אפשר לדבר בבית הכנסת או בבית המדרש דברי חולין?! "הגם לכבוש את המלכה עמי בבית?!"

דעו לכם, אותם אברכים (ואני יודע ומכיר אותם) שאינם מדברים מילה אחת בבית המדרש - בזכותם אנחנו קיימים.

זהב וכסף ונחושת

בפרשת תרומה (כה ג) "וזאת התרומה אשר תקחו מאיתם זהב וכסף ונחושת, הפסוק פותח בדבר היקר "זהב", ואחר כך בסדר הולך ופוחת "כסף" ואחריו "נחושת", וכן הלאה בהמשך הפסוקים (שם פסוקים ד-ו) מונה בסדר פוחת והולך, אבל בפסוק האחרון (שם ז) חזר והזכיר הדבר החשוב ביותר "אבני שהם ואבני מילואים לאפוד ולחושן".

ויש להבין מדוע נסדר כן בפסוק, או שהיה לו לפתוח בקטן ביותר ולעלות עד הגדול, או להיפך בסדר פוחת והולך, אבל מדוע פתח בסדר פוחת והולך ושוב חזר והזכיר את היקר.

לפום צערא אגרא

מתרין האור החיים הקדוש, מפני שאבני שהם "הנשאים הביאו את אבני השהם" (שמות לה כז), ודרשו חז"ל (יומא עה סע"א) "והנשאים הביאו את אבני השהם, תנא, נשיאים ממש, וכן הוא אומר נשיאים ורוח וגשם אין" (משלי כה יד), פירש רש"י "נשיאים ממש, עננים היו", דהיינו הכוונה היא שהעננים הביאו להם את

האבנים הללו, ומי שזכה למוצאם – נדבם למשכן. ובודאי שזו זכות גדולה, אבל היות והמוצא לא התייגע להשיגם, אלא מצא אותם, שכרו מועט ופחות מכולם, כי השכר הוא לפי היגיעה, כמו ששנינו "לפום צערא אגרא" (אבות ספ"ה)².

מצוה בלא יגיעה הגם כי גדולה היא שכרה קטן יותר

נמצינו למדים יסוד גדול שהאיר עינינו האור החיים הקדוש, כי העושה מצוה או הלומד תורה ללא יגיעה – שכרו פחות. גם אם הוא למד וחיידש יותר, כיון שזה לא בא לו על ידי עמל, הרי זה כ"אבני שהם" שהם אמנם יותר יקרים בערכם, אבל כיון שלא באו אלא על ידי מציאה בלבד, היחס של התורה הוא שהם פחותי ערך (וע"ע קול יהודה פרשת תרומה עמוד קעה).

אשרי מי שעמלו בתורה

לכן אמרו רבותינו "אשרי מי שעמלו בתורה" (ברכות יז.), דייקא עמלו, לא אמר אשרי מי שלימודו בתורה, אלא אשרי מי שעמלו בתורה, שמתייגע בכל כחו על התורה, לומד מהרש"א, ורואה שהתוספות מפרש כך, וחוזר לרש"י, ושוב לתוספות, וכן הלאה – זהו עמל התורה.

מעלת המתייגע בתורת רבותינו

ואשרי הזוכה לכך שבאמת יהיה עמלו בתורה, וזכה לזה מו"ר ועט"ר ראש הישיבה הגאון רבי עזרא עטייה זצ"ל, שהיה עמל בתורה, והיה מתייגע להבין ולבאר דברי מהרש"א, וזכה לראות את המהרש"א פעמיים בחלום הלילה, והוא בירך אותו והתפלל עליו ועל בני ביתו, מפני שהיה מתייגע בתורתו.

מספרים על תלמיד חכם גדול וחסיד קדוש, שבבית הכנסת שלו מינה מוכיח

ג. זו לשון האור החיים הקדוש (שמות כה ז): עוד נראה על פי דבריהם ז"ל שאמרו ביומא (ע"ה סע"א) שהעננים היו מביאים את אבני השוהם וכו', אם כן משלחן גבוה היו מביאים בלא טורח ויגיעה ולא חסרון כ"ס, אשר על כן סדר נדבתם אחר כל הנדבות שמביאין מכיסם ועל ידי טורח. ע"כ.

ד. ראה בספר תולדות הנפלאות (וארשא תרנ"ט. אות קג ד"ב ע"א): פעם אחת שמעתי ממנו ז"ל [הגאון אדמו"ר רבי חיים מאיר יחיאל זצ"ל, השרף ממוגלנצ'א]. כי הגאון ר' העשיל ז"ל היה מחזיק אצלו איש צדיק שיהיה לו למוכיח תמיד, פעם אחת בבוקר קודם התפלה היה לו עיין גדול באיזה דיבור תוספות, והיה מתאחר בשביל זה מלהיכנס

זקן, שתפקידו היה שבשעה שרואה אדם מדבר בבית הכנסת - להשתיקו. והרב ביקשו באופן אישי "אם תמצא בי חסרון, כגון שיחה בטילה כעס או הקפדה וכדומה - תוכחיני!". והמוכיח ראה שהרב מתנהג כשורה, והיה ממתין למצוא חסרון בהתנהגות הרב, כדי לקיים הבטחתו להוכיח - ולא מצא סיבה על מה להוכיח את הרב. גם הרב היה ממתין שיבוא אליו המוכיח להוכיחו. באחד הימים עסק הרב בסוגיא עמוקה בתלמוד, שהמפרשים שם הקשו על דברי רבינו תם, והרב טרח לתרץ דברי רבינו תם, ופלפל הרבה בדבריהם, ולא נתן דעתו שהגיעה שעת התפילה, והגיע באיחור לבית הכנסת. כשסיימו את התפילה, המתין הרב שהמוכיח יבוא להוכיחו, ושאלו, משום מה אינך מוכחיני על שאיחורתי לתפילה? השיב המוכיח: "כשנכנסת לבית הכנסת ראיתי שנכנס עמך רבינו תם, ולכן פחדתי לגשת אצלך ולהוכיחך!". אמר לו הרב: "אמת הדבר שראית, היום התייגעתי לתרץ את דבריו של רבינו תם, ולכן נכנס אתי". הרי לנו מה יכולים לזכות על ידי היגיעה בדברי רבותינו.

כיון שהגיעו באיחור - שכרם פחות

ועוד הסבר מבאר האור החיים הקדוש (שם) תירוצו נוסף מדוע נזכרו "אבני שהם" בסוף ולא בתחילה כפי ערכם ושווים, והוא, כי ידוע שהנשיאים אמרו "אנחנו לא נתרום הראשונים, אלא נמתין ונראה מה שיחסר לבסוף, ואנחנו

לבית הכנסת להתפלל בזמנו כדרכו תמיד, ואחר כך כשפסק מלעיין הלך לבית הכנסת, והיה חושב כי ודאי יגער בו המוכיח מאד, ויקניטנו על איחור ביאתו. ובאמת כן היה, שהמוכיח שלו היה עומד הכן ומצפה ביאתו שיעער בו ויכחינו על ככה, אמנם כשהיה נכנס הגאון הקדוש הנ"ל לבית הכנסת, היה נשאר [המוכיח] שתוק ועומד בלי פתיחת פה עליו כלל. ואחר התפילה שאל הגאון הנ"ל אותו, על ומה ולמה לא הוכחת אותי על איחור התפילה. ואמר [המוכיח]. כי באמת הייתי עומד הכן אשר מיד שאראה אותך אגער ואוכיח אותך, אמנם ראיתי אשר עם ביאתך באו עמך הר"י והר"ת בעלי התוספות, ואם כן איך הייתי יכול להעז ולפתוח פי נגד עיניהם. ואמר אליו, כי זה היה בשביל עיון בדבריהם הקדושים שהיה לו קודם התפילה. עד כאן. (וע' כעין זה בספר שפתי צדיקים עמוד פט, על הרמ"א. וככל הנראה טעות הוא, והמקור הוא כנ"ל על הרבי ר' העשל).

ודע כי מרן החיד"א זצ"ל בספר שם הגדולים ח"א (מע' ה אות יב) כתב בזה"ל: ושמעתי מאדם גדול זקן שקיבל, שהגיד הגאון החסיד בעל של"ה בחלום, שהרב העשל היה נשמת ר"ת, ויזהרו מאד בכבודו. ע"כ. ובספרו מעגל טוב (עמוד קמד) נתבאר כי שמע כן מרבי הירש מבלאחוב זצ"ל, ע"ש כל פרטי המעשה. ודו"ק.

נשלים את כל החסר", וכיון שהגיעו באיחור - הפסידו השכר שכנגד הראשונים, ולכן אפילו שהביאו את החפץ היקר ביותר, בכל זאת שכרם היה מועט יותר.

מעלת הזריזין מקדימין

ומכאן למדנו שבן תורה היושב ללמוד, גם אם יהיה מעיין גדול וחכם, צריך להשכים ולהיות מהראשונים בבית המדרש, מהזריזין מקדימין, ועל ידי כך מעלתו תהיה חשובה יותר, וכן לתפלה ולבית הכנסת, אם מגיע מאוחר, המעלה שלו מתקטנת.

ככל שיש יותר קושי - השכר גדול יותר

ודעו לכם, שככל שהתנאים של הקיום החומרי קשים יותר - כך זכות הלימוד גדולה יותר. ובעיניי אין ספק שאתם - בתנאים שהנכם לומדים תורה - הנכם מגינים על הדור כולו, אבל בתנאי שתלמדו באהבה ובחשק, בבחינת "בנים אתם לה' אלהיכם" (דברים יד א).

לקבוע הלימוד בבית המדרש

גם טוב לקבוע את הלימוד שיהיה בבית המדרש דוקא".

ראיתי בעיני כמה תלמידי חכמים צנועים בדור הקודם, שלא היו הולכים לביתם בערב, אלא היו נשארים ללון בבית המדרש, כי חוששים מטרדה של עניני הבית שתבטל אותם מעסק התורה.

ה. א"ה, כמו שכתב הרמב"ם (פ"ג מהל' ת"ת ה"ב) כתב: "אמרו חכמים ברית כרותה שכל היגע בתורתו בבית המדרש לא במהרה הוא משכח". וע' בנושאי כלי המלך רבינו הרמב"ם ז"ל שם. ובירושלמי ברכות (פ"ה ה"א) איתא בית הכנסת, וכן הוא בכמה נוסחאות בדברי הרמב"ם שם, ובש"ע (יו"ד סי' רמו ס"ב), וכתב הש"ך שם (אות כד) דלאו דוקא, וע' ט"ז שם. ובספר דרופתקי דאורייתא ח"א (ס' כג) ביאר היטב דברי הרמב"ם ז"ל. ע"ש. ובמ"ש בספר נתיבות חיים ח"ו (ס' מא). ע"ש.

גם רבי שמעון בר יוחאי, כשביקש להשיג את התורה, ברח אפילו מאשתו, לקח את בנו רבי אלעזר אתו ולמד עמו במערה י"ג שנה.

שלא להוציא דיבור של חול בבית המדרש

כאשר אנחנו באים לישיבה - צריכים לקבל על עצמנו שלא להוציא מילה אחת של חול מפינו בבית המדרש [וקל וחומר דיבורים האסורים שאיסורם בכל מקום ובכל זמן], כי צריכים להוסיף במדרגות הקדושה והחסידות כמה שיותר.

על הגר"א מני זצ"ל

הגאון המקובל רבי אליהו מני זצ"ל היה חסיד קדוש, ו"המורה" [מרח הגאון רבי עזרא עטיה זצ"ל] סיפר לנו, שהיה רואה אותו אוכל, ולא היה מאכלו אלא לחם וזיתים בלבד, מתוך חומרות שקיבל על עצמו. [הוא היה נוהג שלא לאכול ביצה שהטילה התרנגולת, עד שימתין ויראה אם תחיה התרנגולת כ"א יום לאחר ההטלה, כדי שתצא בודאי מכלל טריפה]. היו מבקשים ממנו בשמים שיוסיף עוד חסידות, עד שאמר "איני יכול עוד!". כל כך היה מופלג בחסידות.

השמחה בכל תפוצות ישראל בל"ג בעומר

רבי שמעון בר יוחאי זכה ויום ל"ג בעומר נקבע להילולא רבא שלו, ועושים לו הילולא כל כך גדולה, ולומדים באותו הלילה ספר שלם הנקרא "הילולא רבא", וכולם שרים "בר יוחאי" בזכו התלהבות, ונוסעים למירון וכל הדרך מתלהבים בשירה, עד שנדמה כאילו ההרים מרקדים לכבוד בר יוחאי.

ו. א"ה, ראה בספר אור לציון חכמה ומוסר (סוף עמוד צג): "סיפרו על הגאון המקובל רבי אליהו מני זצ"ל שלא היה אוכל ביצה עד שאותה תרנגולת שהטילה אותה תתעבר ותטיל עוד ביצה, אז היה אוכל את הראשונה. כי חשש שמא התרנגולת טריפה, וביצת טריפה אסורה, וכן לא היה אוכל עוף כלל". [ע' שלחן ערוך יו"ד (סי' נו ס"ח). ע"ש].

מה נשתנה רבי שמעון בר יוחאי משאר תנאים?

וצריך להבין מה נשתנה דוקא רבי שמעון בר יוחאי שזכה לכך יותר מכל התנאים? אם מפני שעמל ונתייגע כל כל בתורה, וכי רבי עקיבא לא התייגע הרבה בתורה? וכי רבי אליעזר הגדול לא התייגע בתורה, הרי הוא שאמר "שאם יהיו כל הימים דיו, וכל האגמים קולמוסים, וכל בני אדם לבלרין אינן יכולין לכתוב כל מה שקריתי ושניתי ומה ששמשתי לחכמים בישיבה, ולא חסרתי מרבתיי אלא כאדם שטובל אצבעו בים, ולא חסרתי מתלמידי אלא כדי שיכחול המכחול מן השפופרת" (אבות דרבי נתן פכ"ה), וכן כל שאר התנאים הקדושים בודאי התייגעו בלי די בתורה הקדושה, אם כן מה זכה יותר מכולם רבי שמעון בר יוחאי?

מעלת רשב"י שלמד תורה מתוך ייסורים

והתשובה היא, כי בודאי שכל התנאים כולם קדושים כולם ברורים, כולם עסקו במסירות נפש בתורה הקדושה. אבל לכשנבחון מה היה מיוחד אצל רבי שמעון בר יוחאי, הוא במה שהוא נתן לנו דרך ללמוד מתוך מסירות נפש, הוא יושב במערה י"ג שנה ללא אוכל שתיה ומלבוש. ולא די שלא ביקש עזרה, אלא לכשיצא מהמערה ורבי פנחס בן יאיר בא לקראתו, וראה על גופו איך שהיה נראה עליו שמסר נפשו על התורה כל כך, אמר לו "אוי לי שראיתך בכך!", השיבו רבי שמעון בר יוחאי "אשריך שראיתני בכך, שאילמלא לא ראיתני בכך - לא מצאת בי כך!" (שבת לג:). כלומר, שרבי שמעון בר יוחאי לא ראה במה שישב במערה י"ג שנה "עונש", אלא אדרבא, הוא חיכה וציפה ושמח בזה שישב במערה י"ג שנה. ולשבת במערה זה היה סבל, ולכן אמר לו רבי פינס בן יאיר "אוי לי שראיתך בכך", כי ראה כמה סבל גופני היה לו לרבי שמעון בר יוחאי על ידי זה, אבל בעצם הסבל הזה גופא שמח רבי שמעון בר יוחאי, וזה מה שהקנה לו לרבי שמעון בר יוחאי את המעלה שלו יותר מכולם. תורה מתוך ייסורים.

רבי אלעזר ברבי שמעון בר יוחאי

וכענין הזה ראינו כשנפטר רבי אלעזר בנו של רבי שמעון בר יוחאי, שלח רבינו הקדוש - רבי יהודה הנשיא - לאשתו של רבי אלעזר שהוא רוצה לשאתה

לאשה, ואמרה לו: "כלי שנשתמש בו קודש, ישתמש בו חול!" (בבא מציעא פד:). והרי מדובר כאן על רבינו הקדוש, אשר הרמב"ם אמר עליו כי מיום שנפטר משה רבינו ע"ה לא קם קדוש ועניו כמותו, ועליו היא אומרת "חול"?! אלא הביאור הוא, שעם כל גדולתו בתורה וקדושתו של רבינו הקדוש, את צער המערה שהיה לרבי אלעזר לא היה לו, והצער המערה מקנה ללימוד שלו חשיבות אחרת. לימוד מתוך צער וקושי זה מדריגה אחרת לגמרי.

רשב"י למד תורה בלא חומריות

וזה לא רק תורה מתוך ייסורים, אלא גדולה מזו. הנה אליהו הנביא זכור לטוב היה בא ללמוד עם רשב"י ע"ה (עיין תיקוני זוה"ק בהקדמה דף כג, ועוד), מדוע הוא לא הביא לו - אפילו פעם אחת - כוס תה, או מגש תפוחי זהב, תפוח עץ וכדומה, אלא הוא השאיר אותו לאכול "קב חרובים" בלבד?! וההסבר הוא, שרבי שמעון בר יוחאי רצה לדעת וללמוד את כל הסודות הנשגבים והנוראים שאף אדם בעולם לא גילה עדיין. וכשיש באדם חומריות, קצת מן הקצת, לא יתכן שיגלו לו סודות התורה. כי אם תביא שמן זית זך, ותניח בו מעט שמן עכור, לא יידלק הנר, והאור לא יושב בו. כך בתורה, צריך שיהיה שמן זית זך, להיות רוחני בתכלית. רבי שמעון בר יוחאי החליט לשבת במערה ללא שום הנאה, ללא מאכלים וללא בגדים, ללא אור השמש, ועוד ועוד, ועל ידי כך הוא השיג מה שהשיג. אם היה אליהו הנביא ז"ל מביא לו "בננה" אחת - בזה כבר היתה לו טיפה חומריות, והוא לא היה תופס ומשיג את לימודו.

זו מעלתו של רבי שמעון בר יוחאי שבכל העולם, מכל העדות ומכל תפוצות

ז. א"ה, הרמב"ם בהקדמה לפירוש המשניות (עמוד ס) כתב בזה"ל: וכאשר הגיע הזמן אחריהם אל רבינו הקדוש ע"ה, והיה יחיד בדורו ואחד בזמנו (נ"א ומיוחד בתקופתו), איש שנמצאו בו כל החמדות והמידות הטובות (נ"א שכלל בו ה' מן המדות הטובות והחסידות), עד שזכה בהם (נ"א מה שזכה בעיני אנשי דורו) לקרותו רבינו הקדוש, ושמו יהודה, והיה בחכמה ובמעלה בתכליתם (נ"א בתכלית החכמה ורום המעלה), כמו שאמרו מימות משה רבינו ועד רבי לא ראינו תורה וגדולה במקום אחד (גיטין נט). והיה בתכלית החסידות והענוה והרחקת התענוגים, (נ"א ושפלות הרוח והרחקת התאות), כמו שאמרו גם כן (סוטה מט:) משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא. ע"כ.

ישראל, מדליקים לכבודו וכו'. לא רק שהייתה תורתו מתוך ייסורים, אלא שהוא בחר בייסורים כדי להפשיט ממנו את הגשמיות.

ללמדנו כמה צריך התעלות וזיכוכ מחומריות ללימוד התורה. אמנם מותר לנו לאכול ולשתות, אבל צריכים לברך כהוגן, בכוונה ובמתינות".

אנחנו כחמורים - אנחנו חומריים

בגמרא שבת (ק"ב:) "אמר רבי זירא אמר רבא בר זימנא, אם ראשונים בני מלאכים - אנו בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים - אנו כחמורים, ולא כחמורו של רבי חנינא בן דוסא ושל רבי פנחס בן יאיר, אלא כשאר חמורים". ושאלו את הגאון רבי יוסף ידיד הלוי זצ"ל, אם הם אמרו "כחמורים", אנחנו בדורינו מה נאמר?! אמר להם: אנחנו נאמר כחמורים בלי אות כ"ף, "אנחנו חמורים", וחמורים היינו חומריים.

אבל לפחות נבין ויהא לנו מושג במעלות החסידות והעבודה, לפחות נקנה דרך ארץ להתפלל כהוגן, ללמוד בחשק, לברך בכוונה. "דע לפני מי אתה עומד".

ח. א"ה, בצוואת הגאון בעל מעיל צדקה זצ"ל (אות לו) כתב: "כמה צריך האדם לחיות נוהר בברכת הנהנין, ואילו יזהר האדם לבדך ברכותיה כראוי, בודאי יהיה אכילתו יותר מקובל מאילו היה מתענה, ועם כל זה אין אני מחליט שלא להתענות, כי עדיין אינו מיושב דבר זה לפני, עד כי יאיר ה' עיני אם יש להתענות לעיתים ידועים וחזקים. מאוד מאוד צריך לחזק כל איבריו וחושיו, ומכל שכן חוש הראות, ומח שמחזקו כדי שיהא בריא בעבודת ה', בלי ספק שהדבר מרוצה ומקובל לפני ה'. ואפילו בעל תשובה גמור לא יתענה כל כך סיגופים גדולים, אלא אם כן רואה עצמו יצרו תוקפו והוא צריך להכניעו בכך. והדבר צריך לימוד אם אינו נוגע במקצת לסעיף שמירת הנפש, שנאמר (בראשית ט ה) אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש (ב"ק צא:). אבל סיגופים קטנים טוב לאדם להרגיל את נפשו בכך. וגם בזה יראה שלא יהא דבר כבד וקשה עד שיבוא לידי מכשול או שכחה ח"ו, לכן יבחר דבר נקל מאוד, כגון למנוע ממין אחד של פירות בימי החול, וכיוצא בזה מיין, והכל בלי נדד וקבלת הלב, כדי שיהא לו לזכרון עוונות תמיד, כי מן הראוי להתענות כל ימיו, כמו שמצינו שהראשונים התענו תעניות הרבה על מכשול עוון, וכבר הונא (במועד קטן טו כה) ובראב"ע (בירושלמי פ"ד ה"ה), (חגיגה כב: נויר נב: סנהדרין ק. ירושלמי שבת פ"ה סה"ד), מכל שכן אנחנו שבלי ספק עלתה בידינו מפרטי עוונות גדולים. אלא שאנחנו חלושים ואנושים, ואין בנו כח מעשות תעניות, לכן צריכין אנו למנוע הנפש קצת מתאוותיה, ושלא ליתן לה כל חמדתה, למען תזכור במקצת ימי עניה ומרודה, ובזה מקיים וחסאתי נגדי תמיד". עכ"ל ק.

הפטך בה והפוך בה דכולא בה

וזה אמרו במשנה "בן בג בג אומר, הפוך בה והפוך בה דכולא בה" (אבות פ"ה מכ"ד), וצריכים להבין, מהו להפוך בה? או שהבין התורה או לא. אם הבין - מדוע יהפוך? ואם לא הבין - בודאי שצריך להפוך, עד שיבין. אם כן מה היא כוונת התנא?

שינוי החיטה משאר זרעים

יש יסוד עמוק (המבואר בספר בן איש חי ש"א הקדמת פרשת שלח לך, הובא בספר קול יהודה פרשת שלח לך עמוד ריב, ושכן מבואר באור החיים במדבר יד ט), תתבוננו ותראו, אם אתה זורע גרעין אבטיח - יגדל אבטיח. אבל אם תזרע חיטה, תצמח שיבולת ובה קש ותבן וכל מיני קליפות, ואחרי כל מיני מלאכות, עד שתוציא את הקמח מהחיטה. וצריך להבין מה השינוי בחיטה?! ולא רק זה, אלא גם אחרי שהוציאו את הקמח, לא אוכלים את זה כך, אלא יש כמה שלבים, עיסה, ותפיחתה, ואפיה באש, ורק אחרי זה יכול לאכול את זה. ויש להבין מה נשתנתה החיטה מכל הצמחים שאוכלים אותם מיד אחרי הקטיפה, כמו אבטיח תפוח וכדומה.

ניצוצות הקדושה שיש בחיטה

אלא התשובה היא, שבכל אכילה יש חלקי קדושה שאותם אנו בוררים ומתקנים על ידי האכילה, ובחיטה יש ניצוצי קדושה יותר מכולם, ואינם יוצאים ממקומם כי אם על ידי עמל יגיעה וטורח מרובים ויהיו ראויים לאכילה.

לנו לא נשאר אלא לברך כראוי

אבל אנחנו הכל מגיע אלינו מוכן, אחרי שכבר הכינו וטרחו, מוטל עלינו מלאכה אחת בלבד - ברכה. לברך על המאכל בתחילתו ובספו כראוי. אנא ממך, תעשה זאת במיתון ובכוונה. אם ברכת שלא בכוונה - קלקלת.

טענת המרגלים

וזזהו שאמרו המרגלים "לא נוכל לעלות אל העם - כי חזק הוא ממנו" (במדבר יג לא), ולכאורה מה היא טענתם, היאך אמרו הם כך, הרי הקב"ה עשה להם נסים ונפלאות במצרים, בקריעת ים סוף, ובמדבר! אלא טענו המרגלים, אין נס נעשה בארץ ישראל^ט, וראינו בה בני ענקים יושבים בערי המבצר, ואיך "חגב" יילחם עם ענק? הרי ח"ו ימותו כולם!

כי לחמנו הם

אבל כלב השתיקם במשפט אחד "אל תיראו את עם הארץ - כי לחמנו הם" (במדבר יד ט), ופירש רש"י "נאכלם כלחם". וכוונתו הייתה על פי האמור, כי כשם שה"לחם" צריך מלאכות רבות עד שיהיה מוכן לאכילה, כך ארץ ישראל צריכה יגיעה ומאמץ לזכות בה.

להתייגע בתורה

זוהי כוונת התנא, "הפוך בה והפוך בה", זה לא תלוי אם הבנת את הלימוד או לא, צריך לעמול ולהתייגע בתורה, רק כך לומדים. מכאן צריך ללמוד על הענין של מסירות נפש בלימוד התורה ובקיום המצוות.

ט. א"ה, צ"ב כוונתו, מפני מה טענו שבא"י אין נעשה נס, הלא אדרבא א"י ארץ אשר עיני ה' אלהיך בה ואינה כשאר ארצות שהם בשליטת שרים ומלאכים כידוע, וכדבריו הידועים של רבינו הרמב"ן ז"ל בביאורו לויקרא (פרשת אחרי מות יח כה) ובביאורו לדברים (פרשת ואתחנן ד יט), [ומטעם זה גודל התביעה גדול יותר, כמ"ש הרמב"ן בראשית (פרשת וירא יט ה), ע"ש. וע' תשב"ץ קטן (סי' תקנט). ע"ש. (והכ"א ציין בזה פאת השלחן פ"א ס"ג, שער החצר סי' עא, אם הנבים שמחה עמוד קנז). ולשון הגר"א באיגרתו עלים לתרופה (עמוד קמא) "ובפרט אם נזכה לבוא לא", כי שם צריך לילך מאד בדרכי ה'", וע' במקורות ובביאורים והערות שם, ויש להעיר מדברי הגר"א בביאורו לאסתר (א ב דכ"ב ע"א מהדר"ח) "דנס שבא"י אין כל כך חידוש", (אבל יש לעיין בדבריו שם, דלכאורה כוונתו לא"י בזמן המקדש דייקא, וי"ל). וע' בספר באר משה בראשית (מאמר ז עמוד קמו והלאה). ע"ש]. ומקור דברי הרמב"ן מן המקדש הם יוצאים, שכן מבואר בדברי חז"ל בספר זוהר הקדוש ח"א (פרשת נח דס"א ע"א) ח"ב (פרשת ויקהל דר"ט ע"א), וכן מצאתי בזוהר הקדוש ח"ב (דל"ג ע"א) הובא בחק לישראל (פרשת נצבים יום א), [וכן מבואר עוד בזוהר הקדוש ח"א (דס"א ע"א) ועוד שם (דפ"ד ע"ב) ועוד שם (דק"ח ע"ב) ועוד שם (דקצ"ה ע"א). ע"ש]. וע"ע בספר הליקוטנים (תהלים מזמור לג דפ"ז ע"א). ע"ש.

ושו"ר כי בספר קול יהודה (עמוד ריג) ביאר בדרך אחרת, חז"ל, אמרו [המרגלים] ממה נפשך, אם תבוא עזרה מן השמים, מדוע בכלל צריכים להלחם, ואם לא תבוא עזרה מן השמים, אם כן לשוא ילחמו, כי מי יוכל לעמוד כנגדם. ע"כ.

לנצל את הכחות לעבודת ה'

והכלל הוא, "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה" (בראשית כח יב). אתה צריך להשתדל לעלות בסולם המוצב ארצה, ולנצל כוחותיך, ועל ידי כך תעלה עד לשמים.

זהירות בדקדוק בעבודה הראויה

בני התורה הנמצאים בד' אמות של הלכה, כמה צריכים להיות זהירים ומדקדקים בכל עבודתם כראוי! אם הייתם רואים את החכמים הראשונים שלפנינו... כמה היו מדקדקים במעשיהם! ואיזה תפילה היו מתפללים!

ברכותיו של כף החיים' זצ"ל

הגאון בעל כף החיים זצ"ל, בצעירותו היינו לומדים איתו תוספות, מקשים ומתרצים, וחושבים שמדרגתו כמדרגתו. אבל את ההבדל ביננו היינו רואים בברכת "שהכל", איך הוא היה מברך, בחיל וברעדה. אני זוכר את ברכת "שהכל" שהיה מברך, כשהיה אומר "מלך העולם" כאילו כל העולם משתתק ומאזין לברכתו... "ש ה כ ל נ ה י ה ב ד ב ר ו".

לימוד עד כלות הנפש וניצול הזמן

וצריך ללמוד ולעמול בתורה עד כלות הנפש! זכורני שהחכם רבי מרדכי עזראן זצ"ל הייתה לו מנורת נפט למאור, וכשהלך לישון לא היה מכבה אותה, כי חבל היה לו על הזמן בשעה שקם בחצות לילה, להסיר הזכוכית להדליק אש ולהבעיר הפתילה. כך היו חסידים על שניות!

הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם

בגמרא (פסחים סח:) "אמר רבי אלעזר, הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, מאי

טעמא יום שניתנה בו תורה הוא". וקשה, דאדרבה, אם ניתנה בו תורה - ילמדו בו כל היום כולו.

אלא ללמדנו בא, שלא יחשוב האדם שעולם התורה נפרד ועולם הזה נפרד, שביושבו בבית המדרש הוא בן תורה, ובצאתו לשוק הרי הוא כאחד הסוחרים. זה אינו כך, אלא עליו להתנהג גם בשוק על פי דקדוקי התורה והמצוות. לכן ב"עצרת" בעינן לכם. לקדש גם את החלק של הגשמיות.

הפוך בה והפוך בה

וזה כוונת המשנה "הפוך בה והפוך בה", האוכל הגשמי הפכהו לרוחני זך על ידי כוונתך והנהגתך, "דכולא בה".

הלל מחייב את העניים'

במסכת אבות (פ"א משנה יד): "הוא היה אומר, אם אין אני לי, מי לי". משנה זו הלל הזקן אמרה, ומדוע דוקא הלל? אלא שמובא בגמרא (יומא לה:) "הלל מחייב את העניים, רבי אלעזר בן חרסום מחייב את העשירים, יוסף מחייב את הרשעים". כמו שהגמרא (שם) מביאה את המעשה הידוע עם הלל, שהיה עני, ויום אחד לא היה בידו את הכסף כדי לשלם לשומר בית המדרש, ולא הניחו שומר בית המדרש להכנס. עלה ונתלה וישב על פי ארובה כדי שישמע דברי אלהים חיים מפי שמעיה ואבטליון. אמרו, אותו היום ערב שבת היה, ותקופת טבת היתה, וירד עליו שלג מן השמים. כשעלה עמוד השחר אמר לו שמעיה לאבטליון: "אבטליון אחי! בכל יום הבית מאיר, והיום אפל, שמא יום המעונן הוא?!". הציצו עיניהן וראו דמות אדם בארובה, עלו ומצאו עליו רום שלש אמות שלג. פרקוהו, והרחיצוהו, וסיכוהו, והושיבוהו כנגד המדורה. אמרו: ראוי זה לחלל עליו את השבת. ומכאן מחייב לכל אדם, לעסוק בתורה גם מתוך עניות, "הלל מחייב את העניים" שאומרים לו "כלום היית עני יותר מהלל?!".

אם אין אני לי מי לי?!

ונשאלת השאלה, הלל עצמו, ממי הוא למד לעשות כן, למסור נפש על התורה גם מתוך עניות כזו? על כך השיב הלל עצמו במשנה: "אם אין אני לי - מי לי?". הלל יצר את השיטה הזאת של מסירות נפש בלימוד התורה. ובשביל כך זכה להיות נשיא בישראל, וכל בניו וצאצאיו נשיאים ומרביצי תורה.

חיזוק בתורה

לא באתי לבקש אתכם שירד עליכם שלג ג' אמות... אבל צריכים להתחזק יותר בהתמדה, בהקשבה, במסירות ללימוד, בהשקמה לבית המדרש, לרוץ ללימוד תורה. כל אחד כמה שיכול. ואין קץ לשלימות.

התביעה על כך שאין מתאמצים יותר עבור התורה

הפסוק אומר, "למה תעמוד בחוץ ואנכי פינתי הבית ומקום לגמלים" (בראשית כד לא), וכתבו המפרשים (כן איש חי בספר אדרת אליהו הובא בספר קול יהודה פרשת חיי שרה עמוד קלה) לרמז בכוונת הפסוק, שהקב"ה שואל את האדם "למה תעמוד בחוץ", מדוע אינך מתקרב ומתאמץ ללימוד תורה? "ואנכי פינתי את הבית" החרבתי את בית המקדש, כדי שישראל יישארו בחיים (ע' מדרש תהלים מזמור עט ורש"י תהלים שם), "ומקום לגמלים", במקום בית המקדש נעשה המקום של ה"גמלים" אלו הישמעאלים הנמצאים בתוכו. ותובע הקב"ה שנעסוק בתורה, ועל ידי כך נזכה לבנין בית המקדש בב"א. וזו תביעה גדולה מאד, ובפרט לבני התורה, כי יש להם את האפשרות לעלות דרגות רבות ולהתעלות בהם.

תפלת רנב"ה

בגמרא (ברכות כח:), "תנו רבנן, בכניסתו מה הוא אומר, יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי, ולא אמר על טמא טהור ולא על טהור טמא, ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם". והדקדוקים רבים במאמר הזה, ונבאר כמה מהם.

התקלה באה מאליה ועליה מתפללים

בתחילה אמר, "שלא יארע דבר תקלה על ידי", ולא אמר "שלא אחטא", דהיינו, שהתקלה באה מאליה, בשוגג או במחשבה, ולזה מקדים תפלה בתחילה. ראו והתבוננו כמה תפלה צריך לזה, אם התנא הקדוש רבי נחוניא היה צריך להתפלל על זה, אנן מה נענה אבתריה?!

'לפי שבאה לאדם תקלה על ידה לפיכך אמר הכתוב תסקל'

כתוב בפסוק "ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה מות יומת, ואת הבהמה תהרוגו" (ויקרא כ טו), ושאלו חז"ל (סנהדרין נד.), "אם אדם חטא, בהמה מה חטאה? אלא, לפי שבאה לאדם תקלה על ידה, לפיכך אמר הכתוב תסקל".

קל וחומר לאדם בר דעת

וכשיתבונן האדם בזה ייחרד לבו, בהמה שאינה מבינה, אין לה דעת ולא תבונה, ואינה מצווה, אמרה תורה כיון שבאה תקלה על ידה - תיסקל. קל וחומר לאדם היודע להבחין בין טוב לבין רע, וגורם לחבירו לעבור עבירה.

שיחה באמצע הלימוד - מזיד!

אם אדם מדבר עם חבירו בבית המדרש ומפסיק בלימודו, אין זה שוגג אלא מזיד! זה ביד האדם, הוא מזיד. כמה קשה וחמור הדבר הזה.

תפלה שלא יבוא למכשול בשוגג

אבל יש דברים שהם למעלה מהזהירות הרגילה, ואם כן איך נשמרים מהם שלא נכשל בשוגג? על ידי שמקדימים תפלה! על שגגות ותקלות עליהם צריכים להתפלל בכל יום שיעזרו לו מן השמים.

חובת התפלה מפני השגגות

ולכן הרמב"ם (בפירוש המשניות ברכות שם) הזכיר בדבריו שהתפלה של רבי נחוניא בן הקנה היא חובה על האדם, להתפלל את תפלת רבי נחוניא בן הקנה בכל יום.

כי אם ח"ו צדיק שבצדיקים לא נזהר ביום מסויים מכעס או הנהגה לא טובה, ובא אדם עם הארץ באותו יום וחשב להכניס בנו לישיבה, ונמנע מלהכניסו בראותו את אותה התנהגות, כי חשב שכך מנהגם של תלמידי חכמים. ראה מה גרם במעשהו, וזו תקלה שלא בכוונה, בשוגג. ועל זה צריכים להקדים ולהתפלל כל יום ויום "שלא יארע דבר תקלה על ידי".

ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי'.

והמשך התפלה של רבי נחוניא בן הקנה: "ולא אכשל בדבר הלכה, וישמחו בי חברי". ופירש רש"י, "ולא אכשל - וישמחו חברי על כשלוני. הרי רעות שתיים, שיבאו על ידי שאגרום להם שיענשו", כי אם לא היית טועה הרי הם לא היו שוחקים, ואם לא היו שוחקים לא היו נענשים. נמצא שאתה היית הגורם לכך שנכשלו על ידי מה שנכשלת בדבר הלכה.

גם טעות בדיני טהרות שאינם נוהגים - מכשול הוא כיון
שלא כיון לאמיתה של תורה

והמשך התפלה, "ולא אומר על טמא טהור, ולא על טהור טמא". ויש להבין, מדוע הזכיר טמא וטהור, טהור וטמא, ולא הזכיר אסור ומותר, מותר ואסור, "שלא אומר על אסור מותר, ולא על מותר אסור" [ועוד שכבר הזכיר "ולא אכשל בדבר הלכה"]. אלא החידוש הוא, שהגם שבזמן הזה לא נוהגים דיני טומאה וטהרה, ולכאורה אם טעה בהם אין זה כישלון הלכתי, כי אין נפקא מינה להלכה בזה - בכל זאת זו טעות. אם כן, לא מבעיא על אסור שאמר מותר או להיפך דהוי כישלון, אלא אפילו טמא טהור וטהור טמא גם בזה הוא גדר מכשול וטעות. הרי לנו כמה זהירות צריך שיהיה לכל מי שעוסק בתורה לכיון בכל דבר ודבר לאמיתה של תורה.

ללמוד תורה לשמה

בן תורה צריך ליזהר מאוד שלימוד תורתו יהיה תורה לשמה, ומהו לשמה? -

שילמד כדי לקיים מצות השי"ת, ללמוד על מנת לקיים בלי שום פניה'. וההבדל במדרגה ובשכר בין מי שלומד לשמה למי שלא, הוא כמו בין שמים לארץ ויותר.

שלא לחיות חיים שהוא בגדר. מוות'

הפסוק אמר "ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום" (דברים ד, ד), התנאי לזכות ל"חיים כולכם היום" הוא להיות דבוק בהשי"ת, כי מי שאינו דבק בהקב"ה - מבחינה רוחנית - הוא לא חי, הוא מת. הוא קרוי מת. וכמה חבל על החיים היקרים שהוא מבזבז על הבלים ושטויות, ועל ידי זה הוא בגדר מת, ומפסיד את חייו. (וע"ע בספר קול יהודה פרשת קדושים עמוד קצו).

החילוק בין האדם לבהמה

רבינו אור החיים הקדוש זצ"ל (ויקרא כו ג) שואל על הפסוק "אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמורו ועשיתם אותם" (ויקרא כו ג), מה הכוונה תלכו, ומה הכוונה תשמרו? ופירש האור החיים הק' (שם אופן כג), על פי מה שאמרו חז"ל (זוהר ח"ג דצ"א ע"ב) בביאור ההבדל בין אדם לבהמה, כי הבהמה מזמן היוולדה נשארת באותה מדריגה עד שמתה, "שור בן יומו קרוי שור" (ב"ק סה:), ואילו האדם כשנולד הוא במדריגה פחות מהבהמה, אינו יודע לאכול, לא ללכת ברגליו ולא לנוע, וזקוק לרופאים ומומחים שיטפלו בהתפתחותו, וכך הולך ומשתנה, ומתקדם ועולה עד שמסתלק מהעולם.

י. א"ה, ראה רש"י יומא (עב:), וביאור הגר"א לתיקוני זוהר (ד"ב ע"א ד"ה דעסקין), חסד לאלפים (ס' קנו אות א), הקדמת הגר"ח פאלאג'י זצ"ל לספר כף החיים, וראה ספר חסידים (ס' התקמד), ועוד שם (ס' יו ס' תתקנח וס' תתרטל), ובהגהות אמרי יעקב על ספר חסידים (ס' יז), [ועוד שם על סימן רפט]. וספר החינוך (מצוה תיט), ובספר ראשית חכמה (בפתיחה אות כב), ולמרחן החיד"א זצ"ל בספר מדבר קדמות (ערך לשמה), ועיין תוספות (פסחים נ:), ומהרש"א (גדרים סב.) וע"ש ברא"ש, ושו"ר בקונטרס מגיד דבריו ליעקב תליתאה (חלק קמ פרשת עקב עמוד לא והלאה) מה שהוסיף יותר על מ"ש באמרי יעקב על ס"ח הג"ל. ע"ש.

ההתקדמות האמיתית - עמל התורה

וזו כוונת הפסוק, "אם בחוקותי תלכו", לשון הליכה, התקדמות, אם בחוקתי תתקדמו. "ואת מצוותי תשמורו", שמירה. ללמד, שההתקדמות, העליה של קומת האדם, היא על ידי הליכה בחקותיו, והיינו על ידי עמל התורה (רש"י ויקרא סו). זה ההתקדמות האמיתית, זה הדבר האמיתי הקיים בעולם הזה ובעולם הבא, ועל ידי עמל התורה הולכים ועולים ומתעלים.

ההתקדמות בגשמיות דומה להתקדמות הבהמה

יש כאלה שחושבים שההתקדמות היא על ידי מה שיש להם יותר עושר, יותר כבוד, יותר רכוש ויותר קידמה חומרית, ואת זה באה התורה לאפוקי, הליכה והתקדמות רק על ידי התורה. כי ההתקדמות בענייני הגשמיות, היא ההתקדמות כמו הבהמה, ומה בין אדם כזה לבהמה?! הרי אין זה קנין אמיתי, אלא קנין מדומה, שהיום כן ומחר לא [עוד לא ראינו שר בממשלה ששימש במשרתו עשרים שנה...]. (ע' קול יהודה פרשת בחוקותי עמוד רב).

העמל בתורה - הוא עצמו השכר

ואם נלך בחוקותיו, מבטיחה התורה "ונתתי גשמיכם בעתם" (ויקרא כו ד), וצריך להבין מדוע אמר ונתתי באות ו', דאות וא' באה להוסיף, ומה הוסיף בזה? אלא בא הפסוק לרמז לשכר הרוחני, דהיינו, "אם בחוקותי תלכו", עצם זה הוא גופא השכר הרוחני, ההתקדמות והעליה. אבל בנוסף לכך מוסיפה התורה, אתה תקבל גם שכר גשמי, והוא יהיה טפל לשכר הרוחני, "ונתתי גשמיכם בעתם".

הטעם שלא נתפרש בתורה השכר הרוחני

ומדוע השכר הרוחני לא הוזכר בפירוש בתורה? כי הוא לא נתפס, ואין משיגים אותו אלא מי שעמל בתורה והפשיט הגשמיות לגמרי, ועל כן הוא נרמז באות ו' של "ונתתי גשמיכם בעתם", תוספת לעיקר, אבל העיקר נסתר, כי כתב הרמב"ם אם תתאר לסומא מבטן אמו, יופי של אור וצבעים לא ישיגם. כך גם אנחנו בגוף הגשמי לא נוכל להבין השכר הרוחני רק ברמז.

אשרי אדם שחושב על עצמו ועל נשמתו ומנצל את זמנו ללימוד בעיון ובעומק!

אי אפשר אם התורה ומצוות כראוי עד שנגיע לעולם הבא

כאשר משה רבינו ע"ה אמר לפרעה שיוציא את עם ישראל ממצרים, אמר לו משה רבינו ע"ה: "וגם מקננו ילך עמנו, ולא תישאר פרסה, כי ממנו ניקח לעבוד את ה' אלהינו, ואנחנו לא נדע מה נעבוד את ה' עד בואנו שמה" (שמות י כו). ראיתי מפרשים בדרך רמז (כן הובא מבעל חידושי הרי"ם זצ"ל בספר אמרי הרי"ם פרשת בא בהגהות הרים סביב אות יא דנ"ב ע"א), שהאדם בעשותו מצוה, תורה או תפלה וכדומה, אינו יודע אם יצא ידי חובתו כראוי, ומתי ידע אם עשה עבודתו בשלימות? רק בבואו "שמה", בהגיעו לעולם האמת.

זריזות - וזהירות

כמה צריכים להשתדל שלימוד התורה יהיה בשלימות עוד ועוד, שמא לא תספיק השלימות שעשינו, כל מרצינו צריך להיות מושקע בזה, ומי יאמר זכיתי לבי?! פעמים שהיצר בא לאדם ומניחו לבוא ראשון לבית המדרש קודם הזמן, בשביל שאחר כך יפתהו לדבר שיחת חולין על חשבון זה שהקדים. לכן צריכים להיות זריזים - ובד בבד - זהירים ביותר.

"במתים חפשי"

ובפרט שכאשר מגיע האדם לעולם הבא אין ביד האדם לחזור לכאן לתקן מה שחיסר בעבודת השי"ת, ולכן אמר התנא "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה - מכל חיי העולם הבא, ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה", כי כאן בעולם הזה יש לו לאדם את האפשרות להתעלות במצוות ובתורה, אבל בעולם הבא "במתים חפשי" (תהלים פח ו), כיון שנפטר אדם מהעולם הזה נעשה חפשי מן התורה והמצוות (שבת ל.). וכמו

שסיפרו על הגר"א זצ"ל (עליות אליהו הערה קיז) שבשעת פטירתו בכה, וכששאלוהו על סיבת בכיו, אמר להם "כאן בעולם הזה בפרוטות אחדות אקנה שמונה חוטיין ואקיים מצות ארבע כנפות, אך בעולם הבא מה שאתן לא אוכל לקיים עוד!".

דברי רבי אליעזר הגדול לתלמידיו בשעת פטירתו ובגמרא (ברכות כח:) "כשחלה רבי אליעזר, נכנסו תלמידיו לבקרו. אמרו לו: רבינו, למדנו אורחות חיים ונוצה בהן לחיי העולם הבא. אמר להם: הזהרו בכבוד חבריכם, ומנעו בניכם מן ההגיון, והושיבו בן ברכי תלמידי חכמים, וכשאתם מתפללים - דעו לפני מי אתם עומדים, ובשביל כך תזכו לחיי העולם הבא".

בשביל לזכות לעולם הבא צריכים לטרוח
הרי לנו שאפילו תלמידי רבי אליעזר הגדול שכל אחד מהם היה בעצמו תנא קדוש בעל רוח הקודש, ביקשו כלל אחד או שנים שבו יזכו הם לעולם הבא. ואמר להם שלשה כללים שלכאורה נראים פשוטים ומובנים מאליהם, אבל צריכים טורח והתמדה ויגיעה תמידית לקיימם, וסיים וכפל לשונו בסוף "ובשביל כך תזכו לחיי העולם הבא", לומר, שרק אם תקיימו את שלשת הכללים כולם ולא תחסרו מהם כלל, בשביל כך תזכו לחיי העולם הבא. כי כדי לזכות בעולם הבא, צריך לטרוח הרבה.

קול התורה

אנחנו בודאי צריכים יותר ויותר להתחזק שהלימוד יהיה יותר בחשק בהתבוננות ובמחשבה, להיזהר שלא יהיה בחינת רפיון ידיים ח"ו. קול התורה צריך לבקוע ולהיות חזק כמו ים הגדול, כמו שאמר הפסוק על התורה "ארוכה מארץ מדה, ורחבה מגי ים" (איוב יא ט), כמו שלפני שאתה מגיע לחוף הים אתה שומע את קול נהמת הגלים - כך גם קול התורה צריך להיות בוקע יותר מגלי הים.

יהי רצון שהקב"ה יעזור לכולנו לקיים כל אשר דיברנו.

על הגאון המקובל הפוסק הגדול רבי יעקב חיים סופר זצ"ל בעל כף החיים

כולל בתוכו דברי מוסר והתעוררות בענייני שמירת הלשון ועוד

עד שמיעה ועד ראיה

שמעתם דברים חשובים מאד בקשר לאזכרתו של הרב הגאון רבי יעקב חיים סופר [זצ"ל], שמעתם מפי עד שמיעה, [מר ניהו רבה נכדו מהר"ר הגרי"ח סופר שליט"א]^א, ואני רוצה להגיד כמה ענינים מפי עד ראיה. [אני עצמי]^ב.

הנהגה מדורות ראשונים

זכיתי להיות איתו יחד, לגור יחד, בחצר אחד, בבית אחד כמעט, סוכה אחד ישבנו, ישנו, וראיתי הנהגתו, הנהגה מדורות הראשונים אפשר להגיד, בכל המובנים.

אנחנו זקוקים לו

רק אזכיר דברים אחדים שאפשר לנו ללמוד מהם, כי אחרת אין טעם לאזכרה. סתם לשבח בן אדם, מה מועיל לו? כבר הוא במחיצה שלו, הוא יושב בגן עדן העליון, והוא נהנה מזיו השכינה! הוא זקוק לנו שנספר בשבחו? אנחנו זקוקים לו: ללמוד מדרכיו. לכן כדאי לומר רק אותם הדברים אשר כל אחד מאיתנו יכול לקיים אותם. אני אומר רק כמה סיפורים להכיר גדלותו של הרב ואחר כך נבוא אל המעשה.

יא. נדפסו הדברים בקונטרס "תפארת חיים" (עמוד כו). ע"ש.

יב. "רבי יהודה צדקה ע"ה היה חסיד של הכף החיים" (כהאי לישנא שמעתי תחת אחד השיחים ממחר"ר הגרי"ח סופר שליט"א). וזהירותו בברכות אשר עורר על כך רבות, מבעל כף החיים למד זאת. וכמבואר מדבריו בשיעור זה.

סדר תפלת שחרית

התפילות שלו כמובן היו על פי הכוונות, היום כמעט אין אחד שהוא מכוין. אז, באותו הדור, היו רבנים, עשרות עשרות, כל אחד היה ממש סיני ועוקר הרים. היו מתפללים בבוקר באשמורת, נמשך התפלה ארבע שעות בערך, בלי לשתות כלום. כל מילה בכוונות, רק על המילה "ברוך" יש שלשה ארבעה דפים כוונות, עד שמכוונים את זה. נורא. הוא היה אחד מהם. הוא היה הולך בבוקר ב'אשמורת' עטוף טלית ותפילין לבית הכנסת, תחילה. צופיוף' ואחר כך. באביוף'. כשהיה הולך לתפלה, כל החנויות היו סגורות, לא היה איש ברחוב. וכשהיה חוזר כבר כל החנויות פתוחות, השעה שמונה תשע, היה הולך בארבע חוזר בתשע, דבר נפלא.

כשהוא היה בא כל אחד היה מכוין את השעון שלו..

במנחה היה רגיל לבוא בדיוק בזמן שאומרים. למנצח על הגיתית' (תהלים פד א), בכדי שלא ידבר איתו מישוהו. היו רגילים להתחיל תפלת מנחה במזמור למנצח על הגיתית בשעה אחד עשרה ועשרים (11:20) לפי שעון ערבי, כלומר שעה קבועה בין בקיץ בין בחורף, זה לא משנה בערבית. נגיד בשעה ארבע בחורף (16:00 אחה"צ לפי השעון שלנו). כשהוא היה בא, כל אחד היה מדייק את השעון שלו, יודע שהוא לא יבוא רגע קודם, וכל שכן שלא יבוא רגע אחרי זה. אחד עשרה ועשרים בדיוק. כל אחד היה מסדר את השעון.

זהירות משיחה בבית הכנסת

כך היה דייקן. וכל כך למה? מפני שלא רצה לדבר מילה בבית הכנסת! אם יבוא אחד ישאל אותו, אם זה פולטיקה, אם זה מחלוקת עם מישוהו, או איזה ענין אחר - הוא איננו. בשעת התפלה אף אחד לא מעיז לגשת אליו, אחרי התפלה כמו שהזכיר הרב [הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א, ראה בקונטרס תפארת חיים (עמוד עא) ע"ש]. עלינו לשבח היה כבר בפתח, בכדי שמיד אחר עלינו לשבח כבר הולך. לא פוגשים אותו לבד בבית הכנסת לדבר איתו, כדי לחסוך מילה אולי לדבר דברים בטלים בבית הכנסת, זה לא שנה ולא שנתיים, זה עשרות בשנים, עשרות בשנים!

העניות המרובה

הזכיר [הגרי"ח סופר שליט"א, ראה בקונטרס תפארת חיים (סוף עמוד סח) ע"ש.] את העניות שהייתה לבעל כף החיים, הוא בעצמו סיפר: הרבה פעמים לא היה לנו כסף לשבת, פתאום הופיע הרב ניסים נחום - אתם לא הכרתם אותו, אינני יודע אולי מישוהו הכיר (וראה בקונטרס תפארת חיים עמוד עא בהערה) - היה אחד מגדולי העשירים בירושלים, הוא בעצמו היה בעל תשובה, צדיק יסוד עולם, כאשר לא היה לבעל כף החיים כלום לשבת קדש, פתאום היה בא, נותן לו לירה, לירה וחצי, שיהיה לו במה לעשות את השבת. מאין הוא ידע שלא היה לו כסף? הוא לא יודע. אין לו לשבת, פתאום הוא בא. לא פותח את הפה ולא שואל אף אחד על מצבו של בעל כף החיים, אלא פתאום מגיע בדיוק מתי שאין כסף ונותן לירה, לירה וחצי.

מעשה על רבי יצחק ישראל

דברים כאלה היו הרבה אז. מספרים על רבי יצחק ישראל היה אב"ד בירושלים, (אני לא הכרתי אותו), גם כן היה דבר דומה לזה: היה רגיל ביום שישי יושב ולומד, ומתי שהשמש היה בא, רק היה רואה אותו מוציא כמה פרוטות. היה שקית של בד קשורה בטבעת, (לא היה "ארנק"), פותח את זה מוציא כמה פרוטות, נותן לשמש שיקנה צרכי שבת.

המשיך ללמוד

שבוע אחד השמש בא, והוא ממשיך ללמוד, לא מדבר איתו. השמש לא העיז לשאול אותו מה קרה. באה הרבנית ואומרת לשמש: תראה אין זמן, שבת! מתי נעשה ההכנות לשבת? אמר לה: מה לעשות? הרב ראה אותי ולא אמר לי כלום! הלכה אליו ואמרה לו: מה קורה? מה עם הכסף?! אמר לה: אין לי. והמשיך ללמוד, בלי שאלות. וגם הרבנית לא אמרה כלום, אין לו. לך תמצא איזה משהו לעשות שבת.

הרב זוננפלד ביקש ללמוד איתו

והנה פתאום בא הרב זוננפלד אצל הרב יצחק ישראל, אומר לו: ראה אולי נלמוד ביחד קצת? אומר לו: בבקשה. הרב זוננפלד היה מפורסם. ישב ללמוד כמה רגעים, אומר לו הרב זוננפלד לרבי יצחק ישראל: לא נתת לי טבק, תכבד אותי בטבק. היה לו קופסה של כסף ויש בה טבק, אומר לו: בבקשה, הנה! מה עשה הרב זוננפלד? לקח חצי לירה זהב, ושם בתוך הטבק, והחזיר לו. והרב לא הרגיש בזה. והרב זוננפלד הלך, אמר לו לרבי יצחק ישראל: שלום אני הולך.

לא תשאיר פרוטה ליום ראשון

אחרי כמה רגעים ורבי יצחק ישראל רוצה בעצמו להריח טבק, פותח את הטבק רואה חצי לירה זהב. ישתבח שמו, מה שלא חלם. קרא את השמש, אמר לו אני משביע אותך, לא תשאיר פרוטה ליום ראשון, תבזבז את הכל. השמש קונה והולך וקונה, לא נגמר מהר, סלים וסלים יין קוניאק עד שהתעייף.. זה דוגמא של העניות שהייתה, אבל אף אחד לא התאונן ואף אחד לא התלונן, והמשיכו ללמוד כרגיל.

בכל ליל תשעה באב אומרים לו בחלום פסוק של נחמה

היה רגיל הרב [כף החיים], כל לילה בחצות לילה, כביכול קם בחצות לילה לעשות תיקון חצות וללמוד. בליל תשעה באב, כל ליל תשעה באב היו מבשרים אותו בשמים פסוק של נחמה. יש לו ספר החלומות, והוא כותב בספר: בשנה פלונית בליל תשעה באב אמרו לי את הפסוק: שישו איתה משוש כל המתאבלים עליה (ישעיהו סו י). בעבור שהיה מתאבל על חורבן בית המקדש, בליל תשעה באב היו מנחמים אותו. בשנה השניה אמרו לו: כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה (תענית ל: בבא בתרא ס:). שנה אחרת פסוק אחר, והכל פסוקי נחמה. הוא כותב בספר את התאריך ואת הפסוקים שהיו אומרים לו. ומכאן רואים כמה בשמים היו מחבבים את התפלות ואת הסדרים שלו, שהיו באים ומודיעים אותו!

דבר אחד שכולנו נלמד ממנו

אנחנו לא יכולים, לא כוונות, ולא שאר דברים כיוצא בזה. דבר אחד שאני רוצה להגיד שכולנו נלמד ממנו, דבר פלא פלאים: כשהיה [בעל כף החיים זצ"ל] מברך ברכות הנהנין, אם זה שהכל נהיה בדברו, אם זה המוציא לחם מן הארץ, אם זה על נטילת ידים - ביראה וחרדה! מבטא ומכוין בכל מילה ומילה! ברוך אתה.. מלך העולם, שהכל נהיה בדברו. ולא תחשבו זה פעם או פעמיים, ישבנו איתו, למדנו איתו, כך היה נוהג כל ימיו! כאשר היו מביאים כוס תה, היו רואים את הברכה, ממש מחרידה. כל ימיו. מאה ברכות שלו היו מאה ברכות מלאות.

ספק אם ישארו לו מאה ברכות כתיקונם

היום ברוך ה' כולם מברכים מאה ברכות, אבל תלוי איך מברכים: אם אחד אומר הברכה במהירות מה הועיל בזה? ח"ו אדם מברך מאה ברכות בכל יום, תעשה חשבון בסוף החודש שלש אלף ברכות, בסוף השנה שלושים ושש אלף ברכות, מאה שנה שלוש מאות שישים אלף ברכות. כשהוא מת לוקח איתו רכבת מלאה ברכות, שמח יש לו רכבת מלאה ברכות, והלך לפניך צדקך (ישעיהו נח, ח). כשמגיע לשמים לוקחים את הרכבת ומכניסים אותה לחדר מיון, בודקים ברכה ברכה: אוי ואבוי! איזה בושה ואיזה חרפה! זורקים זורקים זורקים, ספק אם ישארו לו מאה ברכות כתיקונם!!

רק ריכוז

ובאמת למה אנחנו לא זהירים? זה לא דורש שום הקרבה, וגם לא זמן, רק ריכוז! זה רק מחמת יצר הרע. רבותינו אמרו שכדאי שהאדם להתרגל לעשות את הברכה בשלשה הפסקות, ברוך אתה ה', אלקינו מלך העולם, שהכל נהיה בדברו. לא בהבלעה בפעם אחת, אלא כל מילה, ואז. והלך לפניך צדקך' (ישעיהו נח ח) באמת (ע' ס' וזאת ליהודה עמוד קצב).

מעשה בגדולת הגאון רבי מרדכי ששון זצ"ל

היה רב אחד בבגדאד קוראים אותו רבי מרדכי ששון, לפני מאתיים שנה, הרב

לב על הגאון המקובל הפוסק הגדול רבי יעקב חיים סופר זצ"ל

בן איש חי מזכיר אותו בספרו, היה איש קדוש, עילוי, ירד מן השמים. הרב בן יהוידע (פסחים נו.)¹ מעיד עליו שהרב הזה היה בבגדאד, והיה באותו זמן איזה מין קליפה כזאת, טומאה כזאת של גויים, היו קוראים אותה אבו סיפ'ין, ספ' בערבית זה חרב, אבו סיפ'ין זה שני חרבות. הטומאה הזאת היה רוח של סנחריב, סנחריב זה שני חרבות, והייתה הטומאה מושכת אנשים, כל מי שחולה היה נכנס והיה מתרפא.

הוא עשה ייחודים והבנין שוקע

התחילו היהודים להאמין בזה, וכל יום ויום היו הולכים ומתרבים, הרב פחד שמא ח"ו יגיעו למצב נורא. מה עשה? כך מעיד בן איש חי: שכר דירה מול המקום הזה, מול בית פעור, והתחיל הרב לעשות ייחודים, הוא עושה ייחודים והבנין שוקע, עוד ייחודים והבנין שוקע, עד שהבנין שקע לגמרי, נפל ונחרב והתמוטט, ולא פעל שום פעולה! עד כדי כך הערבים שהיו עוברים היו זורקים כמה קליפות, ראו שאין בו שום ממשות, וכל זה היה בזכות הרב.

צריך להתבונן לפני הברכה לפני מי אתה עומד

ורבי מרדכי ששון בספר קול ששון אומר דבר שדומה לענין שלנו, כותב על הפסוק בתהילים: ארוממך אלהי המלך ואברכה שמך לעולם ועד (תהילים קמה א), על המזמור יש לו ספר שלם, פלא פלאים, רעיונות פלאים לפי הקבלה לפי

יד. הגאון רבי יוסף חיים בספר בן יהוידע (פסחים נו.) הביא המעשה עם מהרח"ו שביקשו שר אחד תקיף הנקרא אבו סיפ'ין שיפתח מי גיחון, וברח לדמשק, והאר"י ז"ל גילהו שאותו ערבי גלגול סנחריב, ומהרח"ו ניצוץ חזקיהו המלך, והיה לו לפתוח. ע"ש כל המעשה. והוסיף על זה הגר"ח מבבל בזה"ל: ודע כי אותו השר הנקרא אבו סיפ'ין הוא היה מן אנשי אמונת הישמעלים ונקבר פה עיר בגדאד, ומקום קברו הוא ידוע עתה, והוא בסוף מבוואות היהודים, ומקדמת דנא היה בנוי עליו כיפה גדולה, והיה חצר גדול סביבו בבנין מכובד, והיה שם קליפה דהיו מאמינים בו הרבה ומתפללים על קברו, ואותם שיש להם חולי הקדחת היו הולכים לשם ומאמינים שעל ידו תסתלק הקדחת וכיוצא, ואז על ידי כך גם נשים של היהודים היו נמשכים להאמין בו. באופן שהיה לו שם גדול, והייתה מתחזקת אמונתם בו יום על יום יותר, עד שבא הרב המקובל מהר"ר ששון מרדכי ז"ל, הוא הרב המחבר ספר קול ששון ודבר בעתו ומזמור לאסף, ושכר חצר אחד כנגד מקום קבורתו של אבו סיפ'ין הנזכר, ויתבודד שם ועשה ייחודים וכוונות עד שבטל כח הקליפה שלו, ולא נשאר להם אמונה בו, אפילו הגויים, ולא היה שום אדם נכנס אליו, וחרב החצר שלו, ונפלה הכיפה וכל אותו הבנין. ונשאר מקומו חרב ושמים ומלא אשפה, ונתבטל לגמרי שנעשה כאחד היקרים. ע"כ.

הפשט לפי הזהר, לפי הכל. על הפסוק הזה אומר דבר אחד, ארוממך אלהי המלך, כשאתה לוקח את הכוס ואתה רוצה לברך, תדע בפני מי אתה מדבר, לפני מי אתה עומד, ארוממך אלהי המלך, ואחר כך: ואברכה שמך לעולם ועד. לא תבוא מהרחוב ותברך ככה אחד ושנים, אלא קודם כל תדע לפני מי אתה עומד, ארוממך, תחכה רגע אחד, תחשוב, ואחר כך: ואברכה שמך לעולם ועד.

* * *

רעידת אדמה

אני זוכר היינו לומדים בפורת יוסף, היינו ילדים, והנה רעידת אדמה חזקה, אני תופס את השלחן - והשלחן הולך. אני מסתכל על הקירות - והקירות הולכות. קירות גבוהות של פורת יוסף בימים ההם, קירות אדירות. והרחוב הולך ובא, מזעזע! אחרי כמה שניות, חזר הכל למקומו.

המוות רק לערבים

והיה פלא פלאים, כל האסונות קרו אצל הערבים, שום יהודי לא מת! שכם נפלה ונחרבה והעיר העתיקה כמה וכמה בתים נהרסו, ואנשים נהרגו. איפה שהיה יהודי וערבי, היהודי יצא רגע לפני הרעידת אדמה הזאת, והערבי היה בפנים ומת. פלא פלאים. אפילו אותו אחד, לא נזכיר שמו, עשה גימטריא, כי המילים: רעש גדול בארץ ישראל, עולה בגימטריא: המוות רק לערבים. ככה יצא בדיוק. עם אותם המילים או לא. אבל אני זוכר ככה היה כתוב בזמנו.

איך ידעת שיש רעידת אדמה..

אנשים כל כך התפלאו, אפילו הערבים. היה מהנדס יהודי אחד בלוד, רגע אחד לפני הרעידת אדמה יצא מהמבנה, והערבים שנשארו כולם מתו. באו אליו שאלו אותו: איך ידעת שיש רעידת אדמה? אמר להם: מה ידעתי? מאיפה אני יודע? שאלו: איך יצאת? אמר להם: יצאתי, ככה היה, לא ידעתי שום דבר.

לד על הגאון המקובל הפוסק הגדול רבי יעקב חיים סופר זצ"ל

כל הקיר של שושנים לדוד נפל והרב כף החיים היה יושב בעליה

באתי לרחוב זוננפלד ליד שושנים לדוד, אני רואה כל הקיר של שושנים לדוד שפונה לרחוב כולו נפל, אין מדרגות, אין קיר, והרב היה בעליה, יושב וכותב. כולם פחדו, מה קרה? מה עם הרב?

הקירות נעצרו באמצע ולא נפלו על הרב כף החיים ונתברר כי הקיר בעליה נטה, ואיפה שרבי יעקב חיים סופר בעל כף החיים היה יושב וכותב, עמדו הקירות. כלום לא קרה. רק היה חסר מדרגות, באו אנשים הביאו סולם והורידו את הרב תפסו אותו וירדו לאט לאט, בריא ושלם. ברוך ה' לא קרה כלום.

הכל בזכות בעל כף החיים גם ברחוב לא קרה כלום, יש ילדים עוברים, היה שם תלמוד תורה, וגם לתלמוד תורה לא קרה כלום, אף אחד לא ניקף אצבעו. זה אני ראיתי, לא איזה שמועה סתם. וכל זה למה, בזכותו.

לא הזיק מפולת בירושלים הרב כותב בספר כף החיים (סימן תקעו אות כו), על מה שנפסק בשלחן ערוך וכן על הרעש גוזרין תענית ציבור, וכך הרב כותב: בירושלים עיר הקודש ת"ו אין גוזרין תענית ציבור על הרעש ומפולת, כי לא הזיק מפולת בירושלים. פרי האדמה (ה"ד דף ו ע"א). ע"כ. וזה לא נשתנה.

גם ההולכים לפי הטבע העידו כי יד ה' עשתה זאת וכאן מוסיף בעל כף החיים, וכותב: ובשנת תרפ"ז י"א לחודש תמוז היה רעש גדול בירושלים ת"ו ובכל סביבותיה, ונהרסו כמה כותלים ומהם נתרועעו, והיה ניסים ונפלאות שלא נפקד אחד בירושלים ת"ו, רק בכפרים נעשה הריסות גדולות ומתו כמה עכו"ם. לא תקום פעמיים צרה, וה' שמר ישראל. והיה פלא

בעיני הרואים, והאמינו בה' גם ההולכים על פי הטבע, והעידו כי יד ה' עשתה זאת. ע"כ.

נס ופלא

זה היה נס ופלא, אפילו אותו חילוני הגדול, היה ליצן קצת, עכשיו מת אסור לדבר עליו, הוא כל כך התפעל עד שעשה גימטריא: רעש גדול בארץ ישראל, מוות רק לערבים.

אינו דומה תא שמע לתא חזי

הרב כותב שהיה זה פלא בעיני הרואים, אבל באמת אפילו לא ראינו בעינינו אנחנו מאמינים, אבל אינו דומה תא שמע לתא חזי.

מה שהוא זכה אף אחד לא זכה

ובכן רבותי, התכלית של האזכרה כמו שהזכרנו לקבל לפחות דבר אחד. צריך לדעת זכותו של הרב הקדוש, מה שהוא זכה, אף אחד בדורינו ולא בדור שלפנינו לא זכה. בדורו היו גדולים, אין להכחיש, אבל לא זכו לחבר ספר שנהיה קנין עצמי של עם ישראל.

אין בית בישראל שיש למדן קצת שם ואין לו. כף החיים'

אין בית בישראל שיש למדן קצת שם ואין לו כף החיים, לא פה ולא באמריקה ולא בפולניא. בזמנו נתפרסם בפולניא יותר מכאן, היו שולחים וקונים ספרים, מאות ספרים, היו שם גאונים אדירים. ובאמריקה. אין מקום שהספר הזה לא נמצא.

'כף החיים', שאוכלים מ'כף' זו בכל מקום

זה ממש 'כף החיים', שבכל מקום שאדם נמצא, יש לו את ה'כף' הזה, ואוכלים מנו יום יום, רבנים, צדיקים, מורה הוראות, בעלי שיעורים.

לו על הגאון המקובל הפוסק הגדול רבי יעקב חיים סופר זצ"ל

אי אפשר להורות הלכה אם לא פותחים ספר כף החיים
כמעט אי אפשר להורות הלכה אם לא פותחים ספר כף החיים, כי הוא מביא
ומסתעף, על ימין ועל שמאל, מביא את כל התמציות של האחרונים בסגנון
קצר וצח, זה הפלא, ממש פלא. ועוד הרבה סיפורים יש עליו.

מעולם לא היה ישן חוץ לסוכה

מעולם לא ראיתי אותו שישן חוץ לסוכה, ומדובר באדם זקן, והוא היה חלש
בטבעו. היינו בחצר ביחד, היינו ישנים בסוכה יחד, היה מכין את המים לנטילת
ידים מחוץ לסוכה היה קם באשמורת (כה"ח סי' א סק"ז), קם מברך על נטילת ידים,
מברך על הלולב ואחר כך היה הולך לבית הכנסת. (ע' כה"ח סי' תרמד סק"ג). פלא
פלאים, התנהגות פשוטה.

אף פעם לא ביטל תורה

אולי מעולם לא ראה רחוב יפו, מה שכן היה הולך זה מהבית שלו בבית ישראל
למאה שערים, כדי ללכת לדואר שהיה לו בקשות לשלוח ספרים, מהדואר היה
הולך למאה שערים וחוזר לבית. אבל שידע איך הולכים גם כן לרחוב יפו? אני
חושב שאף פעם לא הלך. אף פעם לא ביטל תורה. אף פעם לא הלך לשום
מקום מיותר. לחתונה היה הולך אם הוא מקדש, כמה רגעים, ומיד היה חוזר.
איך זכה?

במה זכה החפץ חיים יותר מכולם

אותו השאלה נשאל על החפץ חיים, חיבר משנה ברורה על אורח חיים, גם כן
נתפשט בכל מקום, וכי היה חסר גדולים בזמנו? גדולי עולם היו באותו הדור,
אם כן איך זכה?

שמירת הלשון של בעל כף החיים

והתשובה לזה היא, בשמירת הפה. שמירת הפה היה למעלה מהכל. רבי יעקב
חיים סופר בעל כף החיים מעולם לא דיבר אפילו ברחוב, לא רק בבית הכנסת

לא דיבר, גם ברחוב, מיד היה מקצר, ערב טוב, להתראות. אם היו שואלים אותו שאלה בדרך, היה עונה להם בקיצור נמרץ, וחוזר הבית מיד. אבל שידבר על חבירו, על מישהו, מעולם לא ראינו, לא שמענו.

מעשה בגאון החפץ חיים

אותו דבר החפץ חיים, החפץ חיים חיבר ספר "חפץ חיים" לפני שחיבר את המשנה ברורה, והוא הלכות שמירת הפה. הלך לקבל הסכמה מאיזה רב מעיר אחרת, הרב השתומם איך אדם כזה חיבר ספר כזה על שמירת הפה, ממש הביא את כל הסברות, כל הפרטים, כל הפרטי פרטים, השתומם. אמר לו החפץ חיים: אני מבקש ממך הסכמה לספר. אז החפץ חיים היה צעיר, והרב היה זקן, לכן רצה הסכמה ממנו. אמר לו הרב: תראה, אני לא נותן הסכמות מיד, תשאיר את הספר עד מחר, אני אראה אותו, ומחר אגיד לך כן או לא.

לראות מה טיבו

אמר לו החפץ חיים: איפה אפשר לישון הלילה? אמר לו הרב: תישן בישיבה. בינתיים קרא הרב לתלמידים, אמר להם: בלילה כשהוא יבוא תתחילו לדבר איתו לשון הרע, נראה אם הוא בעצמו שומר מה שכתב. אם הוא שומר מה שכתב אז אני יתן לו הסכמה, אם הוא לא שומר, איך אני יתן לו הסכמה? תנסו להכשיל אותו, לראות מה טיבו. הרב עשה כן, כי לא הכיר אותו.

לא רק לא מדבר, גם לא רוצה לשמוע

ניסו, אמרו לו: תראה איזה ישיבה, אין אוכל. אמר להם החפץ חיים: אני לא באתי לשמוע לשון הרע, אני מבקש מכם, תתנו אותי לנוח. התעקשו איתו: אבל תראה אין לנו מים. אמר להם: לא באתי לשמוע לשון הרע. התחיל לצעוק תעזבו אותי וכו'. כמה שמנסים להכשיל אותו לא הצליח. באו בבוקר לרב, אמרו לו: לא הצלחנו, בשום פנים ואופן לא רוצה לשמוע. לא רק לא מדבר, גם לא רוצה לשמוע. שמע כך הרב, אמר: עכשיו אני אתן לו הסכמה, ואכן נתן לו הסכמה.

לח על הגאון המקובל הפוסק הגדול רבי יעקב חיים סופר זצ"ל

בזמן החפץ חיים לא היה תקשורת, תחבורה, דואר כמו היום

החפץ חיים בעצמו כאברך צעיר היה לוקח את הספרים שלו, ונוסע מעיר לעיר, מכפר לכפר, בכדי להפיץ את הספרים. היום יש תקשורת, תחבורה, דואר וכו', כל זה בזמנו לא היה בצורה שזה היום. הוא היה הולך בעצמו ומוכר את הספרים.

יש בראדין צדיק גדול

והנה שמע עליו איזה עשיר אחד, אמר: יש צדיק כזה בדור ואני לא אראה אותו? אני רוצה לנסוע אליו. מה עשה? לקח עגלה עם סוסים ונסע. הוא נוסע והוא רואה בדרך את הרב החפץ חיים נושא ספרים על כתפו והולך, לא הכיר אותו, חשב סתם זקן שנושא ספרים, אמר בליבו: רחמנות, זקן כזה ילך ואני יושב בעגלה, הרי יש לי מקום. עצר את העגלה, אמר לו: בא תעלה לעגלה שלי. הרב היה עייף עלה. אחר כך שאל אותו הרב: לאן אתה נוסע? אמר לו: לראדין. מה יש בראדין? אמר לו אותו עשיר: יש בראדין צדיק גדול חפץ חיים.

כולנו צדיקים..

והנה היה זה הוא בעצמו, אמר לו: עזוב אותנו כולם צדיקים. אותו אחד מיד כעס עליו, מה אתה מזלזל בחפץ חיים? תרד מהעגלה מהר. מה יאמר לו? אני החפץ חיים? ירד. והמשיך ברגל. ואותו עשיר יושב בעגלה לקבל פני צדיק, והצדיק היה אצלו..

רק ראה אותו התחיל לבכות

הגיע לעיר, והנה הוא רואה כי כל האנשים יצאו לקבל מישוהו, אמר: מה יש היום? אמרו לו: היום החפץ חיים בא אלינו. איפה הוא? הראו לו אותו מרחוק, מגיע ברגל, אמרו לו: הנה הוא. רק ראה אותו התחיל לבכות, להתחנן, שיסלח לו.

למדתי איזה חכמה ממך..

אמר לו החפץ חיים: אל תפחד, עשית לי טובה, למדתי ממך חכמה אחת. שאל אותו: מה למדת ממני? אמר לו החפץ חיים: כל הזמן אני חשבתי אסור לדבר

לשון הרע רק על אחרים, היום נודע לי גם על עצמו אסור לו לדבר. דיברתי על עצמי וקיבלתי את העונש. אם כן למדתי איזה חכמה ממך..

שני הצדיקים האלה ידעו לשמור את הפה זה הפלא, שני הצדיקים האלה, אחד היה בפולניא ואחד היה כאן בירושלים, שניהם ידעו לשמור את הפה פלא פלאים, אשרי אדם שיודע איך לשמור את הפה, זה לא כל כך קל.

לא כל מי שישמור את הפה יחבר. כף החיים'.. כמובן לא כל אחד שישמור את הפה יחבר. כף החיים', הוא יגע בעשרת אצבעותיו ב'קבלה' ב'פשט', מתוך עוני, ובעיות, בתנאים הכי קשים, איזה תנאי דיור היה שם? נורא ואיום! אני מתבייש איך להגיד אותם. אף פעם לא התאונן איזה. דירה', ועוד על איזה מצבים שחיו. ולמה? מאחר שהתכלית שלו לא בשביל. עולם הזה', תכלית שלו זה. עולם הבא'. והוא זכה.

זכה גם בנכדים גדולי הדור וברוך ה' הוא לא זכה רק בספרים, הוא זכה גם בנכדים. גדולי הדור אפשר להגיד. תלמידי חכמים מובהקים הלומדים יומם ולילה. איזה זכות הייתה לו לכל זה? רק הפה. כמובן עם היגיעה. אבל כל אדם אפילו שהוא לא יכול להתייגע בתורה כמו שהוא התייגע, אבל שמירת הפה מעלה את האדם למדרגות העליונות, כך אומר הגאון מוילנא.

זוכה לאור הגנוז אם אדם בא לדבר ופתאום נעצר, ואומר לעצמו: אסור, הדיבור הזה אסור, באותו רגע זוכה לאור הגנוז שאפילו מלאך אינו יכול להיות באותו מקום. כל זה רק בשביל פעם אחת. כמובן אם דיבר דברים אסורים אז הוא מפסיד, כי כל הזמן יהיה לו הכנסה והוצאה, ואדם לא יודע מה שיתגבר בסוף.

שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו

שלמה המלך ע"ה אמר (משלי כא כג): שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו. לא אמר מצרות גופו, גופו לא יקרה לו כלום אולי, אבל הנפש שלו נפגם, שומר פיו ולשונו, דייק שלמה המלך לומר שומר פיו ולשונו, שומר מצרות נפשו, מחלה כזו שהיא מאד מאד מתפשטת, ואשרי אדם שהוא יודע לשמור פיו ולשונו.

זכות הצדיק המחבר תעמוד לנו ולכם ולכל קהל ישראל ולמשפחתו הנכבדה, הנכדים שיחיו, הם ובניהם ובני בניהם שיזכו להיות שומרים את הפה, שומרים את העיניים, שיזכו לגדול גדולים בתורה, לחבר ספרים, ויקויים בכם ויפוצו מעינותיכם חוצה. וכן יהי רצון ונאמר אמן.

מכתבים ואגרות

הדרכה בלימוד התורה^{טו}

כדאי ללמוד גם עיון וגם בקיאות | מה הוא לימוד "עיון" | מה הוא לימוד
"בקיאות" | קביעות לימוד מוסר בכל יום

שלום וברכה רבה.

בתשובה למכתבך. בקשר לשיטת הלימוד. דעתי שכדאי ללמוד שניהם,
גם עיון וגם בקיאות.

עיון כיצד, שני דפים לשבוע עם תוספות והרא"ש, ואם אפשר גם
מהרש"א. וגם נימוקי יוסף או הר"ן כפי שמזדמן. כמות הלימוד בערך 2
דפים לשבוע.

בקיאות, גמרא אחרת, בלי תוספות. אם אפשר - ללמוד עם הרא"ש.
אמנם אין זה מוכרח. וגם זה 2 דפים לשבוע.

וגם ללמוד מוסר בכל יום, לפחות חצי שעה בבוקר וחצי שעה בערב,
מתוך התבוננות.

וד' יעזור לך שתצליח.

בברכה נאמנה

יאודה צדקה

הדרכה בלימוד לקראת 'זמן חורף' טז

עונת החורף היא עונה מוצלחת להתקדמות | העיקר בשמחה | הלומד בשמחה מתקדם ומוצא ברכה בלימודיו | קביעות מוסר בהתלהבות ובקול | לימוד התורה בקול | אשרי מי שעמלו בתורה

בס"ד, יום ט"ו חשוון תשמ"ח

להנכד היקר והאהוב ר' שמעון צדקה הי"ו.

שלום רב!

מה נשמע, איך התחילה העונה אצלך, עונת החורף היא עונה מוצלחת להתקדמות. בטח אתה מתמסר עתה יותר מהקיץ, כי כבר גדלת בעונה אחת, וגם מזג האוויר גורם להתקדמות.

עתה בעזרת ה' תכתוב לי קצת חידושי תורה, ואני אתפנה בלי נדר לענות לך. כי בחגים כתבת לי ואני הייתי עסוק מאד, לכן לא עניתי לך. אתה אני מקוה שאענה לך.

העיקר השמחה. אם לומדים בשמחה מתקדמים מאד ומוצאים ברכה בלימודים.

חשוב מאד ללמוד כל יום קצת מוסר בהתלהבות ובקול, ועל ידי כך מרגיש האדם רשפי אש שלהבת מתעוררים אצלו, ואחר כך לגשת ללמוד בקול.

ואשרי מי שעמלו בתורה (ברכות יז). כל אחד עמל, כי האדם לעמל יולד (איוב ה ז), אבל אשרי מי שעמלו בתורה. כמאמר הכתוב הנחמדים מזהב ומפז רב וגו' (תהלים יט כא).

אשריך, אם תשים כל עמלך בתורה, וסיב ובלי בה ומינה לא תזוע,
אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

חזק ואמץ

מאת הסבא יהודא

אני מחכה לחידושי תורתך.

התעוררות לחיזוק בתפלה ובכבוד בית הכנסת^{יז}

התפלה היא כתפירת בגד - המדלג מקלקל את הבגד | זהירות בכבוד בית המדרש
וכבוד בית הכנסת | בכל רגע בבית הכנסת יכול לקיים מצות עשה - או לעבור על
מצות עשה | תפלה היא מדברים העומדים ברומו של עולם

יום כ"א אדר תש"נ.

וזאת הברכה

לכבוד וכו' ה"ר שלמה רוזנר שליט"א וכו'.

שמחתי לשמוע כי כבודו מדפיס קונטרס על מעלת התפלה, שיתפללו
מראש עד סוף בלי דילוגים, אשריך שאתה מזכה הרבים בכך, כי מי
שמדלג ולא אומר כל התפלה, למה הוא דומה, לאדם שמסר בג לחליפה,
והחייט תפר לו ודילג מעט מכאן ומעט מכאן, ומכאן חסר שרוול ומכאן
חסר כפתורים ועוד ועוד, וכשבא בעל החליפה לקבל חליפתו נבהל ואמר
"מה זה עשית, שלא די שלא תפרת בשלימות, אלא גם קלקלת את הבד",
וממש כדבר הזה עושים אלו המדלגים בתפלה. איזו בושה ואיזו חרפה
תהיה להם בעולם הבא, שיתנו להם מלבושים כאלה.

יז. מתוך מכתב שכתב רבינו זצ"ל אל הגה"צ רבי שלמה רוזנר זצ"ל, לקונטרס "סדר התפלה". (בו יבואר גודל הצורך
לכתחילה להתפלל כל התפלה מתחילתה ועד סופה כסדר בלא דילוג - לשון ה"עמוד שער").

לכן טוב ויפה עשה ידידינו הרב הגאון, להזכיר ולעורר על זה, וכמה צריכים להחזיק לו טובה על כך.

וכן יש עוד להזהיר ולהיזהר מלדבר בית הכנסת ובבית המדרש דברי חול, ככתוב "ואת מקדשי תיראו", לא מבית המקדש אתה ירא אלא ממי שהזהיר על המקדש (יבמות ו' רע"ב). כל רגע עוברים על מצות עשה, ואם נזהרים כל רגע מקיימים מצות עשה, אשרי הנזהר ואשרי המזהיר.

וידוע מאמר הגמרא (ברכות ו':) כרום זלות לבני אדם (תהלים יט ב), אלו דברים שעומדים ברומם של עולם וכו', (ופירש רש"י, כגון תפלה שעולה למעלה), ובני אדם מזלזלים בהם.

ולא באנו בזה להוכיח ח"ו, אלא לברך את כבוד המחבר, שזכה לכך לזכות את הרבים, זכות הרבים תלוי בו (אבות פ"ה מ"ח). ויזכה להגדיל תורה ולהאדירה מתוך נחת ושלוח, בבריאות איתנה ונהורא מעליא, הוא ומשפחתו אמן ואמן.

בברכה נאמנה

יאודה צדקה